

Ahmet Semih Tulay

HÖYÜK

Çalınan Hazineslerimiz

İstanbul, 2017

Carice
Kitabevi

Tarihçi Kitabevi Yayınları • 107

Genel Yayın Yönetmeni

Necip Azakođlu

Editör

Necip Azakođlu

Yayına Hazırlayan

Nevin Azakođlu

Kapak Tasarım

Çađlar Yalçın

Sayfa Tasarım

Güler Kızılelma

Birinci Baskı: Nisan 2017, İstanbul

Boyutlar: 13,5 x 21 cm

Sayfa sayısı: 168

ISBN: 978-975-2466-03-6

Baskı ve Cilt

Mimoza Matbaacılık Sanayi ve Ticaret A.Ş.

Merkez Efendi Mah. Davutpaşa Cad. No: 123 Kat: 1-3

Zeytinburnu/İSTANBUL

Tel: +90(212) 482 99 10

Sertifika No: 33198

© Yayın hakları Tarihçi Kitabevi'ne aittir.

Bu eserin bütün hakları saklıdır. Yayınevinden yazılı izin alınmadan kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayınlanamaz.

Moda Caddesi No: 104/A Moda/Kadıköy-İSTANBUL

Tel: 0216 418 68 86

GSM: 0530 370 74 11

www.tarihcikitavebi.com

info@tarihcikitavebi.com

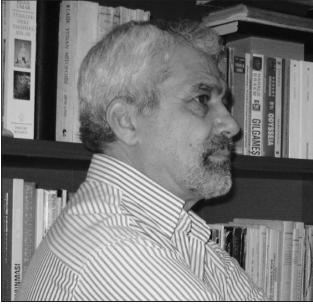
Ahmet Semih Tulay

HÖYÜK

Çalınan Hazinelerimiz

İstanbul, 2017

Tarihçi
Kitabevi

AHMET SEMİH TULAY (Arkeolog)

Erciş (Van) doğumlu olup, ilk-orta ve lise öğrenimini Denizli’de tamamladı. İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Klasik Arkeoloji Bölümü mezunudur. Kütahya, Efes müzelerinde uzmanlık, Kütahya, Diyarbakır müzelerinde müdür yardımcılığı; Aydın-Afrodiasias, Aydın-Milet ve Kırşehir müzelerinde müze müdürlüğü görevlerinde bulundu.

Türkiye’nin değişik yerlerindeki kazılarda Bakanlık temsilciliği, kurtarma kazılarına başkanlık yaptı. 2004 yılı sonunda kendi isteği ile emekliye ayrıldı. 2005 yılında Muğla- Marmaris Ahmet Urkay Müzesi’nin teşhir-tanzimini ve kuruculuğunu yaptı.

Yayınlanmış kitapları yanında *Türk Arkeoloji Dergisi*, *Milet Müzesi Yıllığı*, *Turing*, *Skylife*, *Basının Sesi*, *Cockpit*, *Afrodiasias*, *Sahne*, *Aydın Kültür Sanat Bülteni*, *Marmaris Haber*, *Yolculuk*, *Afrodiasyas Sanat* gibi çeşitli dergilerde çok sayıda bilimsel makale, tanıtım yazısı yayımlandı. Çeşitli gazetelere müzecilik, eski eser v.s. konularında köşe yazıları yazdı. Milet Müzesi Yıllığı’nı, müzecilikle ilgili çok sayıda broşürü yayına hazırladı. Çok sayıda arkeolojik belgesel ve filmlere danışmanlık yaptı. Müzecilik, eski eserler ve özellikle eski eser kaçakçılığı konusunda çeşitli yerlerde konferanslar verdi, seminerlere katıldı.

Lise yıllarında yazdığı oyunları sahneye konan Semih Tulay’ın yazdığı, dekor, kostüm ve müziğini düzenlemiş olduğu “Antik Öyküler” adlı tiyatro oyunu 2005 yılında Aydın-Söke, Priene antik kenti tiyatrosunda oynandı. İki sergi açan Semih Tulay amatör fotoğrafçılıkla ilgilenmektedir.

Yayınlar

- 1- **APHRODİSİAS** (İngilizce, Fransızca, Almanca, İtalyanca)
Efe Turizm Yayıncılık, İstanbul, 1988-1989
- 2- **APHRODİSİAS MUSEUM** Quidance (İngilizce, Fransızca)
Odak Ofset, Ankara, 1988
- 3- **DİDYMA-MİLETUS-PRİENE** (İngilizce, Almanca)
Hakan Ofset, İzmir, 1995, 1997
- 4- **KOMMAGENE NEMRUT** (İngilizce)
Türkiye Turing Otomobil Kurumu, İstanbul, 2000
- 5- **GENEL NÜMİZMATİK SÖZLÜĞÜ**
Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2001
- 6- **ANTİK ÖYKÜLER**
Cumhuriyet Matbaası, Söke, 2004
- 7- **ESKİ ESER YAĞMASI**
Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2007
- 8- **ANTİKA ANILAR**
Cumhuriyet Matbaası, Söke, 2007
- 9- **MİLETOSLU ASPASİA** - arkeolojik roman
Remzi Kitabevi, İstanbul, 2008
- 10- **NANNAKOS'UN GÖZYAŞLARI** -arkeolojik roman
Remzi kitabevi, İstanbul, 2011
- 11- **EGE'NİN ANTİK ÖYKÜLERİ**
İlya yayınevi, İzmir, 2012, 2013, 2014, 2015 8. Baskı
- 12- **FRİGYA ÖYKÜLERİ**, Aksam yayını, Afyonkarahisar, 2014
- 13- **İLKÇAĞLARDAN GÜNÜMÜZE ÇOBAN KÜLTÜRÜ**
Cilt I SÖZLÜK
Afyonkarahisar Belediyesi, Kültür yayını NO:28, Ankara, 2014
- 14- **İLKÇAĞLARDAN GÜNÜMÜZE ÇOBAN**
KÜLTÜRÜ Cilt II ATASÖZÜ ve DEYİMLER
Afyonkarahisar Belediyesi, kültür yayını NO:29, Ankara, 2014

Ortak Yazarlı Kitaplar

- 1- **ATATÜRK'ÜN DOĞUMUNUN 100.YILINA ARMAĞAN**
KÜTAHYA, İstanbul, 1981-1982
- 2- **APHRODİSİAS Capitale de la Sculpture de Carie**
(Mustafa Baysal- Akif Gaffaroğlu ile birlikte), 1986
- 3- **DİDYMA-MİLET-PRİENE** (İngilizce)
(Hasibe Akat ile birlikte) Turing Otomobil Kurumu, İstanbul, 2000
- 4- **ZAMANIN ÖYKÜSÜ Prien, Didim, Milet**
(Hasibe Akat ile birlikte) Söke, 1999, 2000, 2001, 2004

*“Anadolu’nun her tarafında ter döken
tüm arkeolojik kazı emekçilerine”*

SUNU

Bu çalışmada, kırk yıla yakın bir süreden bu yana arkeolojiyle iç içe olan arkeolog kökenli bir müzecinin mesleki gözlem ve deneyimleri ışığı altında bir arkeolojik kazıdaki günlük yaşamın anlatılması yanında, eski eser kaçakçılığının önemli yollarından biri olan diplomatik kanalın kullanılmasına dikkat çekilmek istenmiştir. Burada sözü edilen olaylar hiçbir zaman güncelliğini yitirmeyen olaylardır. Her şeyden önce, bir arkeolojik kazıdaki yaşam aşağı yukarı burada anlatıldığı gibidir. Kaçak kazılar ve kaçakçılık olaylarına gelince; bu tür olaylar dün olmuştur, bugün de oluyor, yarın da olmaya devam edecektir.

Halk arasında çoğu zaman yığma mezar tepeleri “tümülüsler” ile karıştırılan höyükler, arkeoloji bilim dilinde çok uzun sürede kültür katmanlarından oluşan tepeciklere verilen addır. Genellikle en alt tabakaları zaman olarak günümüzden ortalama altı-yedi bin yıl öncesine değin iner. Uzun bir zaman dilimini kapsamaları nedeniyle çok çeşitli ve değerli arkeolojik buluntular veren höyükleri ben “arkeolojinin çeyiz sandıkları” olarak nitelendiriyorum. Tıpkı Anadolu kadınının çeyiz sandığında göz nuru el emeği nakışlar olduğu gibi, Anadolu’nun her yanına yayılmış höyüklerde de çok değerli arkeolojik buluntular vardır. Yine her höyük, okunabilirse, başlı başına bir tarih kitabıdır. Her katmanı, her açması yüzlerce sayfalık bilgi içerir. Bu bilgilere her zaman ulaşmak olasıdır. Tabii ki çevirisinin ve açıklamalarının kazı bilim uzmanları olan arkeologlarca yapılması koşuluyla.

Ahmet Semih Tulay

Kitapta adı geçen kiřilerin hiç birinin gerçek yařamla ilgi-
si yoktur. Yer adları gerçek olup, sadece köyün adı değiştirilmiştir.
Çalışmada bir ulus sulanmamış, sadece bu topraklarda en çok kazı
yapanların ve eserlerimizi gtrenlerin liste başında oldukları için
Alman adı kullanılmıştır. Olaylara gelince; işte onlara inanıp inanma-
mak ya da gerçek olup olmadıklarını saptamak size kalmıştır.

Ahmet Semih TULAY
Arkeolog

Afyonkarahisar, 2015

HÖYÜK

-I-

Antik yapıların, müzelerin, camilerin, hamamların, türbelerin, Çeşmelerin, anıtların ve neredeyse her türden yapının sırt sırta dayandığı; Mısır, Grek, Roma, Bizans, Osmanlı ile Cumhuriyet dönemi yapıtların sarmaş dolaş, adeta birbiriyle yarıştığı Sultanahmet Meydanı ve çevresi, İstanbul'un en çok sevdiğim köşelerinden biridir. Burası Topkapı Sarayı, Arkeoloji Müzesi, Eski Şark Eserleri Müzesi, Ayasofya Müzesi, Türk-İslam Eserleri Müzesi-İbrahim Paşa Sarayı, Aya İrini Kilisesi, Sultanahmet Camii, Yerebatan Sarnıcı, III. Ahmet Çeşmesi, Alman Çeşmesi, Dikilitaş, Burmalı Sütun ve eski Türk evlerinin yer aldığı Soğukçeşme Sokağı ile adeta bir açık hava müzesi gibidir. Kültürlerin harman olduğu her yaştan, her ulustan, her inançtan insanın huzur bulabildiği bu bölge, yaz sabahları bir başka güzeldir. Alandaki ulu çınarlar ile öteki ağaçların serin ve koyu gölgelerinde sabahları yürümek ya da oturmak bana ayrı bir zevk, ayrı bir yaşama sevinci verir. Fırsat buldukça kendimi buraya atarım.

Bu sabah yolum o yöne düştüğünde, bundan yararlanmak istedim. Yakın bir zamanda artık trafikten kalkacak olan, İstanbul'un sembollerinden biri sayılan, halk arasında "boynuzlu" olarak adlandırılan trolleybüsten Çemberlitaş'ta indim. Oradan yürüyerek geldiğim Ayasofya Camii'nin önündeki turistlerin ve kartpostal satıcılarının arasından geçtim. Gülhane Parkı'nın giriş kapısındaki seyyar simitçiden üç tane sıcak çıtır simit aldım. Arkeoloji Müzesi ile Topkapı Sarayı'na doğru çıkan Arnavut kaldırımli hafif yokuşlu yol-

dan müzeye doğru yürürken düşünüyordum. Müzede çalışan İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nden arkadaşım dün akşama doğru beni işyeri telefonumdan arayarak, sabah erkenden beni müzeye çay içmeye beklediğini, benimle çok önemli bir konuda konuşmak istediğini söylemişti. Bu sözler bana çok önemli bir şeyler söyleyeceği anlamına geliyordu.

Müzenin pek sevdiğim demirden yapılmış büyük kanatlı, görkemli bahçe kapısından geçip gişedeki görevliye adım, arkeolog Zühal Hanım'ı görmek istediğimi söyledim. Görevli haber vermek için hemen telefona sarıldı. Kısa bir konuşmadan sonra, daha önce birçok kez geldiğim idari bölümdeki odanın kapısını tıklatıp içeri girerken seslendim: "Hayde simitçi geldiiii! Taze simitlerim var." Uzun zamandır yüz yüze görüşemediğimiz arkadaşım ellerini çırttı. "Vallahi ben de şimdi çitir simit hayal ediyordum. Demek ki başka bir şey isteseymişim olacaktı." Güldüm. "Kızım daha ne isteyeceksin? Mutlu bir evliliğin ve güzel bir işin var. Bundan iyisi Şam'da kayısı." Bu sözümün üstüne bir kahkaha attı. Hal hatır sorduktan sonra Zühal'in odada rahat konuşamayacağımız, çaylarımızı bahçede içmemiz önerisi üzerine kalktık. Tam kapıdan çıkarken Zühal'in oda arkadaşı İrem ile karşılaşınca, ben sana demedim mi der gibi yüzüme bakıp gülümsedi. Simidin birisini kendisi için aldığını söyleyerek ona uzattım.

Zühal ile idari bölümden çıkıp müzenin geniş avlusunun bir köşesinde açık hava müzesi gibi düzenlenmiş çay bahçesinde, mermer yontuların arasındaki bir masaya karşılıklı oturduk. Zühal, kardeş gibi sevdiğim arkadaşlarımdan birisiydi. Ben haritacılığı bitirdikten sonra, ikinci okul olarak çocukluğumdan beri ilgi duyduğum arkeoloji bölümünü seçmiştim. Arkeolog olmak, çocukluk hatta gençlik yıllarımdaki düşlerimden birisiydi. Zühal ile arkeolojide okuduğum zamanlar tanışmıştık. Bizim zamanımızda arkeoloji kitaplarının birkaçı dışında Türkçesi olmadığı gibi, yabancı dilde olanları bile bulmak hem zor hem de oldukça pahalı idi. Bu nedenle derste tutulan notlar çok önem taşıyordu. Ben aynı zamanda çalıştığım için, kimi günler gidemediğim derslerin notlarını okulunu hiç aksatmadığını

bildiğim Zühal'den alıyordum. Not alışverişiyle başlayan arkadaşlığı-mız giderek sağlamlaşmış, gerçek bir dostluğa dönüşmüştü. Okulun son senesinde aramızda biraz duygusal yakınlaşma olmuştu. Birkaç kez evlenme önerisinde bulunmayı düşünmüş, sonra çeşitli nedenlerden dolayı vazgeçmiştim. Çünkü benim kabıma sığmaz bir yapım vardır. Küçüklüğümde de yerimde duramayan, babaannemin deyi-miyle “kurtlu” bir çocukmuşum. Şimdi de öyleyim. Oturmayı hiç sevmem, sürekli ayakta yım. Hani bir insan yedisinde ne ise yet-mişinde o olur hesabı. Bu nedenle topografıyı severek yapıyorum. Arkeoloji bölümünü bitirdiğimde, kendi inşaat şirketimizin harita ve planlama bölümünde çalışmaya devam ettim. Belli çalışma saatleri ve koşulları olan emir komutalı resmi işler kesinlikle bana göre de-ğildi. Zühal ise okul bitiminde memleketi olan Marmaris'e gitme-miş, önce geçici bir işe, daha sonra sınavı kazanıp müzeye girmiş-ti. Benden bir halt olmayacağını anladığından olmalı ki birkaç yıl önce akrabası olan bir mimarla evlenmişti. Mutlu bir evliliği vardı. Evleneceğini kendi ağzından duyduğumda, onu kaçırdığım için hem üzölmüş hem de benim gibi hoppa bir adamla evlenmediği için bu-ruk bir sevince kapılmıştım. Birbirimizi çoğunlukla kardeş diye ün-lediğimiz Zühal ile dostluğumuz, onun evliliğinden sonra da kesinti-siz devam etti. İyi ve kötü günlerimizde birbirimizin yardımına ko-ştuk. Eşi, arkadaşılığımızı biliyor ve anlayış gösteriyordu. Zühal bir gün bana eşinin çok kıskanç olduğundan, kendisini kazılara bile gönder-medüğinden yakınmıştı. Ancak tek kıskanmadığı erkeğin benim ol-duğumu, adım geçtiğinde benden dürüst ve mert bir adam olarak söz ettiğini, hatta büyük oğlanlarının adı olan Ayhan'ı da benden esinle-nerek onun verdiğini söylemişti. Bu sözleri duyduğumda çok duygu-lanmıştım. Şöyle bir belleğimi yokladığımda gerçekten Zühal'e karşı hiç zaman art niyetim olmadığını gördüm. Kanlarımızın delice aktı-ğı gençlik yıllarımızda bile birbirimize uzun süre hep kardeş gözüyle bakmıştık. Onun “çayın buz gibi oldu Ayhan” sözüyle, gittiğim geç-mişten uyanıp gerçekten soğumuş çayımdan bir yudum aldım. O ise çayını ve çok sevdiği çıtır simidini bitirmişti bile.

Tazelenen çaylarımızı içerken önce havadan sudan, günlük olay-lardan konuştuk. Zühal hâlâ asıl konuya gelmemiş, bir ipucu verme-

mişti. Doğrusu bana ne söyleyeceğini öğrenmek için sabırsızlanıyordum. Ancak onun huyunu bildiğimden, biraz sabretmem gerekiyordu. Çünkü söyleyeceği önemli bir şeyse kesinlikle sözü dolandırır, bir türlü hemen esas konuya gelmezdi. Okuldan, eski günlerden derken söz sırası arkeolojik kazılara geldi. Öğrenci iken fakültedeki ilk yıllarımızda bölümümüzün Antalya'daki Side ve Perge kazılarına birlikte katılmıştık. Ben eskilere gidip bunları düşünürken, Zühal içimden geçenleri okurcasına birden bire damdan düşercesine sordu: "Kazılar ne güzeldi, değil mi Ayhan?" "Evet, gerçekten çok hoş zamanlar geçirdik. Hem tatil hem de staj yapmıştık." Bu yanıtı verince yüzüme dikkatle baktı. "Kazıları seviyorsun, değil mi?" İç çekerek yanıt verdim: "Hangi arkeolog kazıyı sevmez ki Zühal? Kazı bizlerin olmazsa olmazlarımızdan biri değil midir? Bir cerrah için ameliyat ne ise kazı da bizim için o denli önemlidir." Başıyla beni onayladı. "Öyledir. Bak kardeş, şimdi beni iyi dinle. Senin için bir kazı şansı var." Tamam, yavaş yavaş iş anlaşılıyordu. Hemen karşı çıktım: "Biliyorsun ki ben kazı işlerini okulda iken bıraktım. Ben arkeolog değil bir topografım." Elini masanın üzerine vurdu: "Tam üstüne bastın. Ben de onu diyorum zaten. Sana göre güzel bir iş var." Merakla sordum. "Nasıl bir iş bu?" "Alman Arkeoloji Enstitüsü'nde çalışan bir arkadaşımın enstitünün güneydoğudaki kazı ekibine arkeolojiye yatkın ve az buçuk kazı deneyimi olan bir topograf aradıklarını öğrendim. Bana böyle birini tanıyıp tanımadığımı sorunca aklıma sen geldin. Sana sormadan ona bir şey söylemek istemedim. Ne diyorsun?" Sakin bir ses tonuyla sordum. "Nasıl bir kazı bu, höyük kazısı mı?" "Evet, yapımı süren Atatürk Barajı'nın suları altında kalacak onlarca höyükten biri." Bir kakhaha attım: "Anlaşılan şimdi de sıra höyüklere geldi!" Zühal başını salladı: "Niçin güldün? Şimdi sıra höyüklere geldi demekle neyi kastediyorsun?" Hafifçe ona doğru eğildim: "Bak şöyle açıklayayım. Bu ülkeyi en çok yağmalayanların başında Almanlar gelmiyor mu?" "Doğru söylüyorsun. Ne yazık ki öyle." Sözlerimi sürdürdüm: "Bilimsel arkeolojik kazı yapıyoruz diye Truva'dan başka Aizani, Pergamon, Menderes Magnesiası, Myus, Milet, Priene, Didim gibi daha onlarca antik kenti soyan, Anadolu'nun her tarafındaki taşınabilir eserler bir yana, koca koca anıtsal yapıları söküp kendi ülkeleri-

